

Sveriges Kvinnoorganisationers yttrande över promemorian Förslag om ytterligare sänkt skatt på arbetsinkomster och pension (Fi2024/01005)

Sveriges Kvinnoorganisationer är en partipolitiskt obunden paraplyorganisation för kvinn rörelsen i Sverige. Nedan följer vårt yttrande över promemorian Förslag om ytterligare sänkt skatt på arbetsinkomster och pension (Fi2024/01005). Yttrandet har beretts av Beatrice Nordling, chefsekonom.

Sammanfattning

Sveriges Kvinnoorganisationer avstyrker att det ordinarie jobbskatteavdraget förstärks med 8,11 miljarder kronor för arbetsinkomster som överstiger 191 200 kronor. Vi bedömer att inkomstgapet och den ekonomiska ojämställdheten skulle öka till följd av förslaget. Vidare anser vi att det inte finns empiriska belegg för att jobbskatteavdrag påverkat arbetskraftsdeltagandet positivt. Riktade insatser för de grupper som står utanför arbetsmarknaden, i synnerhet utrikes födda kvinnor, skulle vara mer träffsäkra och samhällsekonomiskt effektiva. Ekonomiska reformer, särskilt av denna magnitud, bör alltid syfta till att minska inkomstgapet mellan kvinnor och män, inte öka det som fallet blir av förslaget i promemorian.

Sveriges Kvinnoorganisationer avstyrker vidare förslaget om förstärkning av det höjda grundavdraget. Förslaget bedöms enligt promemorian öka inkomstgapet mellan pensionerade kvinnor och män, ett gap på 29 procent som redan är det största i Norden. Ett överordnat mål för politiska reformer rörande pensionerades ekonomi bör vara att minska gapet mellan kvinnor och män. Att genomföra förslag som tvärtom ökar gapet är oförsvarbart, både utifrån Sveriges jämställdhetspolitiska mål om ekonomisk jämställdhet livet ut och med hänsyn till inflationens och lågkonjunktorens effekter för de mest utsatta, bland dessa ensamstående pensionerade kvinnor.

4.1 Förstärkning av jobbskatteavdraget

Ekonomisk jämställdhet

Sveriges Kvinnoorganisationer ser att skattesystemets omfördelande förmåga är avgörande för att nå det jämställdhetspolitiska målet om ekonomisk jämställdhet livet ut. Sedan 1995 har inkomstgapet mellan kvinnor och män varit konstant, trots att kvinnors inkomster från arbete stadigt ökat. Att det ser ut så beror på att skatte- och transfereringssystemen blivit allt mindre omfördelande samtidigt som mäns kapitalinkomster ökat.¹ Sveriges övergripande jämställdhetspolitiska mål är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. En grundprincip för reformer inom den ekonomiska politiken bör därför vara att dessa gynnar den ekonomiska jämställdheten, men detta är inte fallet med det föreliggande förslaget.

Jobbskatteavdraget ökar inkomstgapet

Män får något mer jobbskatteavdrag, 54 procent av den totala summan (2022). Procentuellt sett fungerar jobbskatteavdraget till viss del utjämnande – kvinnor har 78 procent av mäns inkomster men 85 procent av mäns jobbskatteavdrag. Men i absoluta tal går en större andel av kakan till män eftersom män har både mer betald arbetstid och får mer betalt för sitt arbete. Förslaget om förstärkning av jobbskatteavdraget ökar

¹ Prop. 2022/23:1 Bilaga 3

därmed inkomstgapet, i synnerhet då avdraget föreslås bli som störst för inkomster mellan 40 000 och 125 000 kronor i månaden.

Kvinnor utgör cirka 65 procent av befolkningen i inkomstdecil 2 och 3 men en minoritet av befolkningen den övre halvan av inkomstfördelningen.² Endast drygt 30 procent av befolkningen i decil 10 och lite mer än så i decil 9 utgörs av kvinnor. Det förstärkta jobbskatteavdraget föreslås bli som störst, 2359 kr om året, för personer med en inkomst över 40 000 kronor i månaden. Enligt SCB är ligger detta en bit över den genomsnittliga inkomsten i den 8:e inkomstdecilen, vilket innebär att kvinnor är i minoritet (uppskattningsvis 30–40 procent) bland dem som får maxbeloppet.³ I promemorian redovisas dock att kvinnors och mäns genomsnittliga disponibla inkomster ska öka lika mycket. Hur beräkningen gjorts framgår inte, och därför kan den inte faktagranskas. Vi får dock utgå från att detta gäller de som överhuvudtaget bedöms få ta del av skattenedsättningen, vilket i promemorian framgår är 300 000 fler män än kvinnor, ungefär lika många som hela Malmös befolkning. Här framgår med all tydlighet att redovisning i procent istället för i absoluta tal inte bidrar till en korrekt beskrivning av förslagets konsekvenser för den ekonomiska jämställdheten. Om fler män får ta del av avdraget, och av dessa får fler ett större belopp, så innebär detta att inkomstgapet mellan kvinnor och män i Sverige ökar. Här bör också påpekas att ju lägre kvinnors inkomster är, desto mer positiva framstår förslagets effekter för den ekonomiska jämställdheten när de endast redovisas i procent.

En slopad avtrappning av avdraget, ett förslag som lyfts inför tidigare budgetpropositioner, skulle förstärka de negativa effekter som ovan beskrivits ytterligare. Den grupp med mycket höga inkomster vars inkomster skulle öka till följd av förslaget utgörs till stor majoritet av män, varför avtrappningen aktivt skulle motverka ekonomisk jämställdhet.

Kvinnor har drabbats hårt av de senaste årens kostnadskris. Kvinnor har lägre inkomster, är oftare ensamstående med barn och utgör majoriteten av alla som jobbar i de välfärdsyrken som just nu varslas – med resultatet att de som är kvar får springa ännu snabbare. Konjunkturdämpande reformer som stöttar människor igenom krisen behöver riktas mot de grupper av kvinnor som inte längre klarar av att betala hyran för sig själv och sina barn, inte mot de höginkomsttagande män som klarat sig bra.

Ökat arbetskraftsdeltagande

Det uttalade syftet med det utökade jobbskatteavdraget är att öka sysselsättningen. Flera utvärderingar som simulerar avdragets påverkan på arbetskraftsdeltagande pekar dock på en avtagande effekt.⁴ Det vill säga, de grupper som antas träda in på arbetsmarknaden till följd av ökade ekonomiska incitament har redan gjort det vid införandet av tidigare jobbskatteavdrag. De grupper som fortfarande står utanför arbetsmarknaden har högre trösklar in.

En av de grupper som står allra längst från arbetsmarknaden och vars sysselsättning särskilt behöver ökas är utrikes födda kvinnor. Bland dessa är det utomeuropeiskt födda kvinnor med kort utbildning som står allra längst från arbetsmarknaden. För denna grupp består trösklarna in på arbetsmarknaden inte av brist på ekonomiska incitament. Dessa kvinnors arbetskraftsdeltagande hindras istället av ett stort ansvar för obetalt

² Se s. 9 i *Jämställda skatter*, Sveriges Kvinnoorganisationer 2023.

³ Se SCB:s tabell "Sammanräknad förvärvsinkomst i decilgrupper efter kön år 2022."

⁴ "Arbetsutbudseffekter av ett förstärkt jobbskatteavdrag och förändrad statlig inkomstskatt". DS 2010:37.

hem- och omsorgsarbete, diskriminering på arbetsmarknaden, bristande färdigheter i svenska eller andra kvalifikationer, samt att gruppen är under lång tid fått ta del av färre och sämre arbetsmarknadsinsatser än män.

Riktade utbildningar kombinerat med SFI, öronmärkta platser i arbetsmarknadsinsatser som leder till jobb och uppsökande verksamhet är nycklar för att öka sysselsättningen i denna grupp. Det skulle med stor sannolikhet vara mer samhällsekonomiskt effektivt att öka resurserna till detta arbete än ytterligare ett jobbskatteavdrag, om syftet är att öka arbetskraftsdeltagandet.

Ökat antal arbetade timmar

Empiriska sammanställningar av hur marginalsatser påverkar arbetskraftsutbudet på den intensiva marginalen, alltså en ökning av antalet arbetade timmar och en ökad ansträngning på jobbet, visar att förändringarna på dessa är mycket små.⁵ Denna ekonomiska modell utesluter också det faktum att den vanligaste anledningen till deltidsarbete i Sverige är att heltid inte erbjuds av arbetsgivaren. Detta gäller i synnerhet i kvinnodominerade branscher såsom vård och omsorg där arbetet ofta organiseras utifrån en deltidsnorm. Därmed är många kvinnor inte fria att gå upp i arbetstid så som modellen förutspår. Ett mer effektivt sätt att öka antalet arbetade timmar skulle därför vara att lagstifta om heltid. Kvinnor är också mer begränsade att ändra sin arbetstid då de tar ett större ansvar för det obetalda hem- och omsorgsarbetet.

Det är inte bara brist på information som är problemet

Få människor ändrar sitt arbetsmarknadsdeltagande till följd av en skattemässig förändring de inte känner till.⁶ Enligt en undersökning två år efter jobbskatteavdragets införande kände endast 40 procent till att avdraget existerade.⁷ Detta informationsmisslyckande har en studie från IFAU försökt eliminera i syfte att undersöka jobbskatteavdragets effekter på överväganden kring arbetstid. Forskarna informerar nyblivna föräldrar om hur mycket de skulle tjäna skattemässigt på att båda föräldrarna arbetar i viss utsträckning. Informationen visar sig inte ha någon påverkan på föräldrarnas fördelning av föräldraledigheten.⁸

Studien visar hur andra omständigheter än ekonomiska incitament spelar roll för beslutsfattande kopplat till arbetsmarknadsdeltagande och hur de modeller som endast utgår från antaganden om ekonomisk rationalitet inte är tillförlitliga. Verkliga observationer behövs för att bekräfta jobbskatteavdragets effekter, men dessa har inte kunnat fångas i några av de svenska studier som utgått från ett empiriskt tillvägagångssätt. Därmed är bevisen för jobbskatteavdragets effektivitet är mycket svaga.

Sammantaget får det föreslagna förstärkta jobbskatteavdraget negativa konsekvenser på den ekonomiska jämställdheten i samhället. Vi avstyrker förslaget i sin helhet.

⁵ Se bl a, Nada Eissa & Jeffrey B. Liebman 1996. "Labor Supply Response to the Earned Income Tax Credit," Quarterly Journal of Economics, 111 (1996), 605–637 och Skatteutskottets betänkande 2009/10:SkU38.

⁶ Se bl a Stefanie Stancheva. "Understanding Tax Policy: How Do People Reason?*" The Quarterly Journal of Economics (2021), 2309–2369.

⁷ Riksrevisionen. *Jobbskatteavdraget*. Granskningsrapport 2009:20.

⁸ Nyman, Aggeborn, Ahlskog. *Hur påverkas arbetsutbudet av information om jobbskatteavdraget?* IFAU Rapport 2022:7

4.2 Förstärkning av det förhöjda grundavdraget

De senaste årens inflation har kastat in Sverige i en kostnadskris. Många, framförallt kvinnor, kämpar med att betala för de mest grundläggande utgifterna. Kvinnor över 65 är en av de snabbast växande grupperna med skulder hos Kronofogden.⁹ Genomsnittspensionen för kvinnor är 18 200 kronor i månaden för skatt, för män är den 25 500 kronor, ett gap på 29 procent. Ett förhöjt grundavdrag för pensionärer skulle kunna bidra till att jämna ut skillnaderna mellan kvinnor och män, förutsatt att det är utformat på ett sådant sätt att det tillfaller de kvinnor som drabbats av kombinationen höjda priser och en pension som blir lägre och lägre år för år. Så är dock inte fallet med förslaget i promemorian inte utformat. Tvärtom visar promemorians konsekvensanalys att förslaget beräknas öka inkomstgapet mellan pensionerade kvinnor och män. Detta går stick i stäv med den politiska ambitionen att verka för ekonomisk jämställdhet livet ut.

Det förstärkta grundavdragets kostnad om 1,84 miljarder finansieras genom minskade kommunala skatteintäkter om 1,79 miljarder. I det ekonomiska läge vi befinner oss i är detta en minst sagt tveksam prioritering. Dagens tuffa ekonomiska läge har lett till stora besparingar i kommunal sektor vilket får konsekvenser både på verksamheternas kvalitet och arbetsmiljö. Båda dessa är viktiga för kvinnor. Kvinnor utför majoriteten av det obetalda hem- och omsorgsarbetet och är därför beroende av en barn- och äldreomsorg som håller hög kvalitet för att kunna delta i arbetslivet fullt ut. Kvinnor utgör vidare majoriteten av anställda i kommunal sektor vilket innebär att besparingarnas konsekvenser såsom färre kollegor och mer att göra på kortare tid får konsekvenser för kvinnors hälsa. Undersköterskor och förskollärare, varav nästan alla är kvinnor som jobbar i kommunal sektor, är Sveriges vanligaste sjukskrivningsyrken redan idag. En ytterligare försämrad arbetsmiljö till följd av minskade skatteintäkter och ökade besparingar är därför inte försvarbar. Sveriges Kvinnoorganisationer avstyrker därför förslaget i sin helhet.

⁹ "Skulderna till Kronofogden har nått ny rekordnivå – över 115 miljarder kronor". DN, 23 okt 2023